

אחריות המדינה והרשויות המקומיות לחינוך בגיל הרך

רמי הוכמן¹

בתוך שנתיים אמורים 60 תיכוניים מקצועיים המונים כ- 12,000 תלמידים, לעבור מאחריות משרד הכלכלה לאחריות משרד החינוך. ההחלטה התקבלה תוך ניצול חלון ההזדמנויות שמאפשר תפקודו של ראש הממשלה גם כשר הכלכלה. היא עשויה להוביל, בראש ובראשונה, לראייה חינוכית מקיפה של מכלול הרצף החינוכי בחינוך העל יסודי, אך עדיין לא פותרת סוגיה כאובה: גיל הרך.

חוק לימוד חובה ה'תש"ט (1949) הוא הבסיס עליו מושתת החינוך. בעודה שותתת דם וללא משאבים כלכליים, תוך התמקדות בקליטת עלייה מיותר ממאה תפוצות, חוקקה הכנסת את אחד מחוקיה הראשונים שעיסוקו: לימוד חובה חנם! תחולת החוק הייתה מלכתחילה, מגיל 5 (מכאן השם: "גן חובה") עד גיל 16 ועד בכלל. במשך השנים ניתן לזהות יוזמות להחלת החוק, באזורי מצוקה, מגיל 3, וכן להחילו עד גיל 18.

על מסגרות החינוך בגיל הרך הופקד משרד העבודה. הסיבה לכך נבעה מהרצון לאפשר לנשים לצאת לשוק העבודה (לא נעסוק, כעת, בסוגיה המגדרית). הדבר נעשה באמצעות יצירת מסגרות שעיקר עיסוקן התמקד בשמרטפות. לא מקרי הוא שהגופים המובילים, עד היום, בניהול מרכזים לגיל הרך הם ארגוני הנשים, ובהם ויצ"ו (WIZO - Women's International Zionist Organization) ונעמ"ת (ראשי תיבות: "נשים עובדות ומתנדבות"). סיבה נוספת הוצדקה, בדיעבד, בהסבר הדחוק כי על המסגרות שבאחריות משרד העבודה ניתן לגבות תשלום, בעוד שחינוך מטעם המדינה באמצעות משרד החינוך, יחייב מימון.

בעקבות המחאה החברתית בשנים 2011 ו-2012 מינתה הממשלה את "ועדת טרכטנברג" להציע שינויים במדיניות החברתית-כלכלית. בין המלצות הוועדה: ליישם את חוק לימוד חובה לילדים מגיל 3 ומעלה בכל רחבי הארץ; לעבור בהדרגה ליום ארוך יותר בגני הילדים; להעביר חקיקה לפיקוח מקיף בגני הילדים; להעביר את האחריות על מעונות היום עבור ילדים בגיל לידה עד 3 אל משרד החינוך.

אף שאין כמעט חולק בין אנשי חינוך ופסיכולוגים כי הגיל המשמעותי ביותר להתפתחות הילד הוא בין הלידה לבין גיל שנתיים – שלוש, דווקא בגיל זה מקומו של משרד החינוך, שזה המנדט שלו, והעיריות, נפקד!

פתרון חינוכי מערכתי מקיף חייב להתרחש בתהליך מקביל:

ברמה הפוליטית: לנצל את חלון הזדמנויות ולשנות את העיוות המתמשך: להרחיב תחולת חוק לימוד חובה מלידה, ולהעביר את האחריות לחינוך מלידה, למשרד החינוך.

ברמה הרשויות המקומיות: ראש הרשות המקומית מוגדר על פי חוק כ"ראש רשות החינוך המקומית". הוא נבחר בבחירה אישית כשהחינוך הוא אחד הנושאים המרכזיים בבחירתו. זהו הבסיס האיתן לרצון ולכורח במעורבות הפעילה של הרשות המקומית בעשייה החינוכית, בהשקעות כספיות מעבר למתחייב על פי חוק, ולפעילויות תגבור והעשרה.

מראשי הישובים, כיחידים וכקבוצה, מצופה לקבל אחריות לחינוך ביישובם, מלידה. תחילת המהלך תהיה בקבלת העיקרון, בהפנמתו ובהצהרה. מכאן תקצר הדרך לשילוב הגננות והסייעות בגנים הפרטיים ובמעונות היום תחת מעטפת החינוך היישובית (הזמנתן לימי עיון והיערכות; פתיחת מערכי התמיכה, ההדרכה וההשתלמויות; ליווין בנושאי חינוך, ביטחון ובטיחות ועוד). ככל שהמהלך יהיה רציני ומקיף, יבינו מפעילי המסגרות הפרטיות כי מדובר בשיקול חינוכי טהור וכי הם יוצאים נשכרים ממנו, הם יצטרפו למהלך הוולונטארי ובהמשך, ניתן יהיה למסד את המהלך גם במסגרות מחייבות (רמת אנשי חינוך; תקני ביטחון ובטיחות ועוד).

מהלך זה אינו פשוט ולא יתרחש בין לילה אך מרגע ש"גלגל התנופה" יחל לנוע, הוא יתפוס תאוצה ואיש לא יוכל לעצרו.

¹ יועץ אסטרטגי. לשעבר ראש מינהל החינוך התרבות והספורט בעיריית: הרצליה, חולון ותל-אביב-יפו.